

likta sutartinė „Vieversėlis“. Renginio vedėja A. Pustovaitienė kupiškėnų šneka visus supažindino su Kupiškio piliakalni atsidarimo legendomis. Lietuvos ir Latvijos folkloro ansamblių surengtas koncertas tarsi aidu sušaukė baltų genčių kultūrą į sėliškajį kampelį.

Visi svečiai vadinti genčių vardais. Jotvingių kraštui atstovavo Varėnos rajono Žilinių pagrindinės mokyklos mokytojų folkloro ansamblis (vad. Aušra Jachimovičienė), aukštaičių – folkloro ansamblis iš Panevėžio „Raskila“ (vad. Lina Vilienė), iš pačios sėlių širdies Latvijos, Jekabpilio, – vaikų ir jaunimo centro folkloro ansamblis „Raksti“. Iš Žemaitijos pradžios atvyko Šiaulių „Saulėtekio“ gimnazijos folkloro ansamblis „Vieversėlis“ (vad. Arūnas Stankus). Jaunimas jiems negailėjo plojimų už pačių pagamintus senovinius muzikos instrumentus. Sūduvos kraštą pristatė folkloro ansamblis „Žibinyčia“ iš Marijampolės (vad. Žydrūnas Rutkauskas).

Šventės pabaiga susieta su rudeninio lygiadienio apeigų atlikimu. Giesme pagarbintas ažuolas, po kuriuo šaknimis – protėvių kapai. Kitų metų derliaus vardan pelenais virto piliakalnį puošusi šiaudinė ožio skulptūra.

Edukaciniai projektai visuomenei, o ypač jaunimui, padėjo išsamiau pažinti Rytų Aukštaitijos protėvių – Sėlių genties kultūrą, dalyvauti senųjų amatų gamybos, priešistorinės gyvenvietės kūrime. Nauja erdvė, jaunimo folkloro ansamblių pasirodymai prisidėjo prie jauno žmogaus vertybinių nuostatų ugdymo: kaip mylėti, pažinti, perimti, kas priimtina visai tautai!

Kupiškio etnografijos muziejaus ir kultūros centro specialistų organizuotas renginys „Baltų vienybės diena“ tapo tarsi kelionė tūkstantmečiu atgal, į mūsų valstybės priešistorę, kai šiaurietiška baltų, tarp jų ir Sėlių genties, kultūra stebino visus atvykėlius iš Europos. ■

Aušros Jonušytės nuotr.

Demonstruojamas puodų žiedimas ir apdirbimas. Mokoma, kaip gaminti puodus.

Koncertuoja ansamblis „Raksti“ iš Jekabpilio (Latvija). Vadovė Vita Talla.

Pabėgimas iš IX forto

Jūratė IDAITĖ, Janina BARŠAUSKAITĖ

Kiekvienais metais gruodžio mėnesį Kauno IX forto muziejus mini 64 kalinių – lavonų degintojų pabėgimą iš IX forto, kuris įvyko 1943 m. gruodžio 25 d. Pažymint šį įvykį, muziejuje rodomas R. Bružo filmas „Pabėgimas“, vedama teminė ekskursija ir edukacinė pamoka „Pabėgimas“.

Mokiniai vaidina kalinius, planuojančius pabėgimą.

„ESCAPE FROM THE NINTH FORT“

Jūratė IDAITĖ, Janina BARŠAUSKAITĖ

During the World War II (1939–1945), in Nazi occupied lands, peaceful people, the Jews in particular, were killed en masse. After the Nazi Germany experienced the first severe losses on the front, the end of the war became unclear and it was decided to hide the places of the mass killings, while the prisoners who were forced to do this job had to be killed. 64 people were brought to the Ninth Fort in Kaunas to burn corpses. They clearly understood what lies in future for them and on 25 December 1945 organized the runaway from the Ninth Fort. To mark this event, every December the Ninth Fort in Kaunas invites visitors to the thematic excursion and the educational lecture “The escape” which is introduced in this publication. The educational lecture arouses strong emotions and leaves deep impression to both teachers and schoolchildren.

64 kalinių – lavonų degintojų pabėgimas iš IX forto

Tam, kad labiau suvoktume, kas buvo tas 64 kalinių pabėgimas iš IX forto, turime sugrįžti atgal į II Pasaulinio karo metus ir prisiminti istorinius įvykius.

II Pasaulinio karo metais (1939–1945) įvairiuose nacių kariuomenės okupuotuose kraštuose buvo masiškai naikinami taikūs gyventojai. Karo pradžioje naciai nesistengė slėpti masinių žudynių. Tuo metu okupantai neabejojo nacistinės Vokietijos pergale ir savo veiksmų nebūdžiamumu. Karui užsitęsęs ir naciams patyrus skaudžių pralaimėjimų, A. Hitleris ir jo generolai suprato, kad karo baigtis gali būti neaiški, ir todėl nusprendė sunaikinti žudynių pėdsakus visose gyventojų masinių naikinimų vietose. 1942 m. birželio mėnesį Vokietijos gestapo viršininkas H. Miuleris štandartenfiureriui P. Bliobeliui įsakė okupuotuose Rytų kraštuose pradėti naikinti masinius kapus. Lavonus atkasinti ir deginti privalėjo mirčiai pasmerkti kaliniai – dažniausiai žydai ir sovietiniai karo belaisviai. Atlikę darbus, jie taip pat buvo sunaikinami.

1943 m. rudenį į IX fortą buvo atvežti 64 kaliniai – daugiausia žydai. Jų pagrindinis darbas buvo atkasinti sušaudytų žmonių lavonus ir juos sudeginti. Lavonų degintojai puikiai suprato, kad, kai jie pabaigs savo juodą darbą, ir patys bus sunaikinti, todėl, norėdami likti gyvi, jie ėmė galvoti apie pabėgimą iš IX forto. Savo sumanymą jie įvykdė 1943 m. gruodžio 25-osios naktį.

Edukacinė pamoka „Pabėgimas“ – užsiėmimas 5–12 klasių mokiniams ir kartu vienas iš būdų šiai įsimintinai datai paminėti. Edukacinė pamoka susideda iš dviejų dalių: teorinės ir praktinės. Teorinėje dalyje mokiniai supažindinami su istoriniais įvykiais, o praktinėje dalyje mokiniai žaidžia patį „pabėgimą“. Praktinė dalis mokiniams būna pati įdomiausia ir palieka daugiausia išspūdžių. Mokiniai tarsi sugražinami į tą laikmetį, nes jie uždaromi autentiškoje kameroje, kurioje gyvena pabėgimo dalyviai. Jie ten susiskirsto vaidmenimis ir siūlo įvairius variantus, kaip būtų galima pabėgti iš IX forto. Visi vaidmenys yra suskirstomi, remiantis tikrais faktais, kurie paimti iš A. Faitelsono knygos „Pabėgimas“. Edukacinės pamokos metu mokiniai aktyviai ginčijasi, diskutuoja, planuoja pabėgimą. Kad aplinka būtų dar labiau įkaitinta, koridoriuje dažnai pasirodo prižiūrėtojas, kuris nieko neturi išgirsti ir įtarti. Priėmę vieningą planą (kuris atitinka A. Faitelsono knygoje išdėstytą aprašymą), mokiniai pabėga į laisvę.

Tai yra viena iš populiariausių edukacinių pamokų mūsų muziejuje. Ji gerai vertinama tiek mokinių, tiek mokytojų:

Kauno „Purienu“ vidurinės mokyklos mokytojai ir mokiniai dėkoja edukacinės programos „Pabėgimas 1943 m.“ autoriams. Smagu, kad mokiniai gali pamatyti, realiai dalyvauti, žaisdami bei vaidindami situacijas.

Šakių rajono Slavikų pagrindinės mokyklos mokiniai dėkoja už labai įdomią, savo „kailiu“ patirtą istoriją. Vaidinome 64 kalinių pabėgimą per Kalėdas. Paliko didelį įspūdį.

Šakių rajono Gerdžiūnų Petro Dumčiaus pagrindinės mokyklos mokiniai ir mokytojai dėkoja už įdomią edukacinę programą „Pabėgimas 1943 m.“ ir galimybę iš arti susipažinti ir prisiliesti prie mūsų tautos istorijos.

Mes tikimės, kad ir toliau ši edukacinė programa bus tokia populiari ir sulauks vis didesnio lankytojų susidomėjimo. ■

Kauno IX forto muziejaus archyvo nuotr.

Mokiniai pagal pabėgimo schemą ieško kelio per IX forto tunelius.